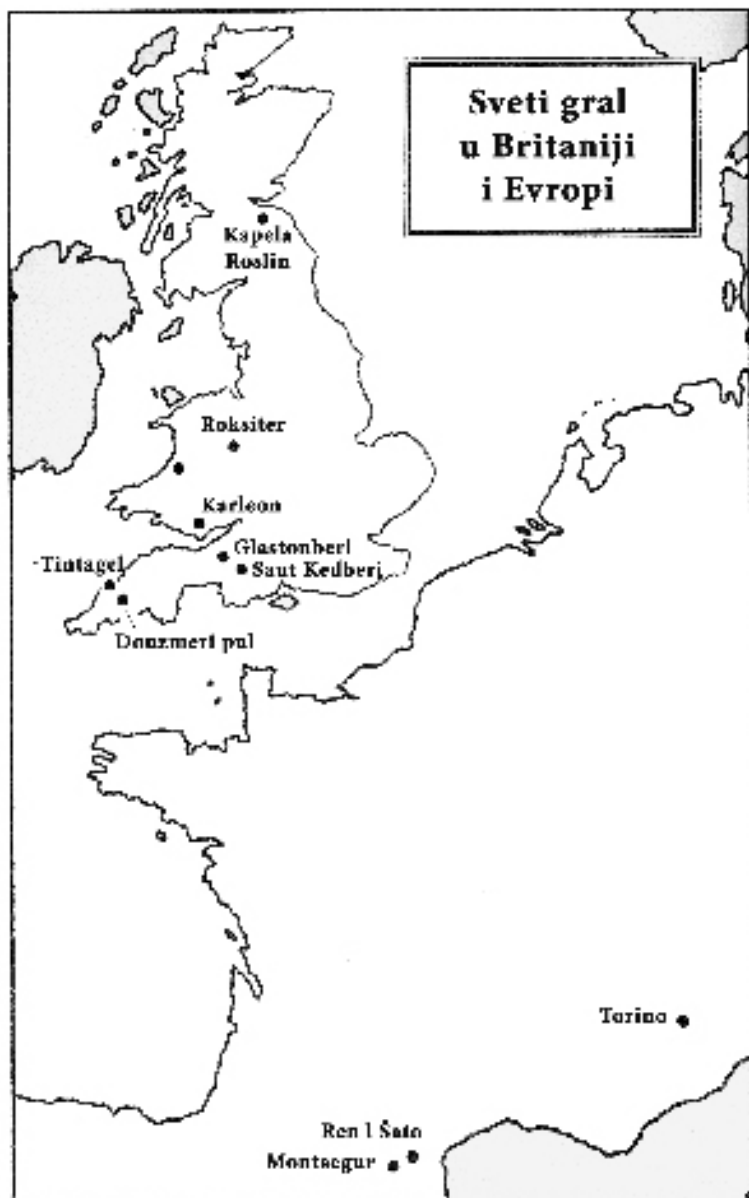

Sveti Gral

Sveti Gral

TAJNA NAD TAJNAMA

Džil Morgan

BABUN

BEOGRAD

2006

Naslov originala
The Holy Grail - Gilers Morgan

© Copyright na prevod za Srbiju

IP BABUN

Sva prava objavljivanja za Srbiju zadržava Babun

Izdavač: Babun

Prevod: Goran Bojić

Lektura: Dragan Paripović

Štampa: Lukaštica, Beograd

Tiraž: 1000

Prvo izdanje

2006

ISBN 86-83737-40-3

„Mojoj ženi Džordžini sa ljubavlju.
Mojoj majci, ocu i Garetu za ljubav i podršku.
Zahvaljujem se Surešu za reči ohrabrenja.

Sadržaj

Uvod	11
1. Magična posuda	19
<i>Pre-hrišćanski izvori, mitologije sveta, šamanizam. Mabinogijan, keltski kotao izobilja.</i>	
2. Hristov pehar	35
<i>Hrišćanski Gral. Britanski korpus. Džefri od Monmauta. Vejs. Kretijen de Troa. Viteštvo. Ugladena ljubav. Trubaduri. Rober de Boron. Ciklus Vulgate. Perseval. Malori.</i>	
3. Glastonberi i Gral	53
<i>Glastonberi. Josif iz Arimateje. Pehar. Bunar. Podzemni svet.</i>	
4. Artur i Sveti Gral	71
<i>Kralj Artur. Merlin i Gral. Potraga za Gralom. Mač u kamenu. Ekskalibur. Kamelot. Ostrvo Avalon.</i>	
5. Gralske misterije	89
<i>Templari. Katari. Kapela Roslin. Ren l Šato. Torinski pokrov</i>	
6. Oživljavanje Grala	107
<i>Gral u 18. i 19. veku. Viljem Blejk. Tenison. Vagner. Prerafaeliti. Obri Berdsli.</i>	

7. Savremena opsija	123
<i>Gral u 20. veku. T.S. Eliot. Jung. Tolkin. T.H.Vajt. Džozef Kembel. Hitler i nacisti.</i>	
8. Film i Gral	141
<i>Prikazi na filmskom platnu. Džordž Lukas. Stiven Spielberg. Džon Burman. Monti Pajton. Gospodar prstenova.</i>	
Bibliografija	161
Veb sajtovi	164

Uvod

Uprkos svim njegovim slikovitim osobinama, u pogledu svetog Grala uvek ostaje nešto suštinski neuhvatljivo. Kada joj se približe tragalac, vizionar ili naprosto radoznalac, ova zagonetka obavijena tajnom izgleda kao da povremeno izmiče van domašaja razumevanja. Iako na prvi pogled prepoznatljiva, kao što su to i likovi kralja Artura, Merlina i vitezova okruglog stola, sa kojima se, uostalom, i poistovećuje, ona smesta osujećuje očekivanja i težnje ka podrobnijoj analizi. Koreni predanja o Gralu mogu se naći u davnoj prošlosti Zapada, ali se isto tako može videti da ono sadrži elemente istočne mistike. Sa svoje strane, Gral je bio predmet poštovanja, posvećenosti, žudnje, kao i moćno oruđe političke i verske propagande.

Može se primetiti da on ima osobine ogledala, pošto odražava narode i sisteme verovanja koji su ga ugradili u svoj pogled na svet. Složenost njegovog porekla

ravna je njegovoj trajnoj privlačnosti, kao metafore za traganje, krajnje dostignuće, a ponekad i bolni, konačni neuspeh. Razmrsiti zapetljanu istoriju njegovog razvoja znači ispričati dejstvenu priču o snovima i ambicijama čovečanstva, njegovim trijumfima, opsesijama i najmračnijoj okrutnosti. Ali, Gral ne pripada samo prošlosti kao suvišni relikv iz starine: predanje o njemu je živo i nastavlja da se razvija i u savremenom svetu.

Kroz francuskog pesnika Kretijena de Troa iz Šampanje kristalizovala se priča o Gralu kakvu danas poznajemo. U svom radu između 1170. i 1190. on je napisao niz romansi koje se snažno oslanjaju na britanske priče o Arturu. Ogromna popularnost kralja Artura u srednjem veku potekla je od činjenice da je jedna takva ličnost, kakav je bio Ričard Lavljeg Srca, nazvala svoj mač imenom Ekskalibur. Da li se to može protumačiti kao nešto što bismo danas nazvali pokušajem stvaranja „konotacija“ ili je odražavalo čvrstu veru u vrednosti za koje izgleda da ih je otelovljavao Artur, teško je reći. U svakom slučaju, to jasno ukazuje da su postojale moćne priče i mitovi koji su bili poznati u svim društvenim slojevima.

De Troa je uveo simbol Grala u svoju konačnu verziju priče „Conte del Graal“ ili „Priča o Gralu“. On na dvor kralja Artura uvodi ideju o fizičkoj i duhovnoj potrazi. Jedan velški mladić po imenu Perseval preuzima niz avantura u svom nastojanju da postane vitez na Arturovom dvoru, a u jednoj od njih se susreće sa tajanstvenim

Kraljem Ribara i na njegovom dvoru vidi Gral. Kralj Ribara je bio ranjen ili osakaćen i on Persevalu poklanja mač. U tom trenutku procesija Grala ulazi u zamak. Tu procesiju čine mladići koji nose koplje koje „krvari“, mlada žena koja nosi blistavi Gral načinjen od dragoce-nog materijala i devica sa izrezbarenom činijom. Gral ima moć da, postavljanjem ritualnog pitanja, izleči kralja i oživi njegovo kraljevstvo, „pustu zemlju“ na koju je njegova rana direktno uticala. Perseval ne uspeva da postavi pitanje, pa nakon što je kasnije uvideo svoj neuspeh, on ostatak svog života posvećuje potrazi za Gralom. To je takođe pokrenulo i druge vitezove da se daju u potragu.

Po tome, Gral nije specifično hrišćanski predmet i Kretijen je priču ostavio nedovršenu za života. Mogu se naći mnoge paralele između te priče i keltskih priča o Arturu. I hrišćanska i prehrišćanska verzija poseduje snoliki kvalitet i kao da deluje na nivou čiste simbolike. U tom smislu one predstavljaju šifrovano, evoluirajuće misteriozno predanje.

Sveti Gral postaje izričito hrišćanski simbol u „Josifu iz Arimateje“ Robera de Borona, koji se pojavio oko 1190. Tu je on posebno opisan kao pehar sa Poslednje večere i kao posuda u koju je Josif iz Arimateje uhvatio Hristovu krv. Ali, u tome se de Boron nadograđuje na jednu već postojeću pripovedačku tradiciju, koja datira iz prehrišćanskih keltskih kultura, ili još ranije. Književnost, poznata pod nazivom britanski korpus, kombinuje keltsku mitologiju i priče o Arturu sa Gralom,

prateći razvoj hrišćanstva u Britaniji i Evropi. Priča se da je Josif iz Arimateje doneo Gral u Glastonberi i da je osnovao prvu hrišćansku crkvu u Britaniji. Gral je postao simbol keltskog hrišćanstva, spajajući paganska verovanja sa tom novom verom donetom sa Srednjeg Istoka.

U keltskoj mitologiji, Gral ima pandane u drugim magičnim posudama, kao što je magični kotao, koji se više puta pojavljuje u pričama kao što je npr. „Trofeji iz Anvna“, koje se nalaze u Mabinogijanu. Značajno je to što on može da vrati mrtve u život i obezbedi beskonačnu količinu hrane, što liči na mnoge osobine za koje je kasnije rečeno da ih ima Gral. Svete posude, kao što je grčki Dionisov pehar, koji daje inspiraciju, i kotao Dagde, drevnog irskog boga koji je posedovao kotao izobilja, mogu se naći u mnogim religijama i kulturama. Kotao izobilja se može smatrati središnjim motivom šamanističkih kultura i ritualnih ceremonija karakterističnih za njih. Ilustrativni reljefi na kotlu iz Gunderstrupa (Danska) koji potiču iz 1. ili 2. veka pre Hrista izgleda da prikazuju boga sa rogovima okruženog životinjama, pa je ukazano da bi to moglo da predstavlja lik šamana koji komunicira sa duhovima sveta prirode. Mnoge šamanske kulture su nastojale da steknu natprirodne veštine i sposobnosti pomoću halucinogenih preparata, a uloga kotla u tom procesu je ujedno i praktična i simbolična. Kotao iz Gunderstrupa takođe prikazuje i slike mrtvih ratnika koji možda čekaju da ih vrati u život rogati bog Cernunos.

Oni se mogu ponovo roditi ako se najpre potopi u magični kotao počev od glave.

Tokom srednjeg veka, Gral je postao blisko povezan sa katarima i templarima. Obe te grupe su bile hrišćanske po poreklu, ali su razvile disidentske sisteme verovanja koji su se oslanjali na jeretičke izvore, kakvi su bili učenja gnostika, oslanjajući se takođe na istočnjačku mistiku. Mnoge priče povezuju katare sa Gralom, dok se na templare gledalo kao na njegove čuvare. Obe te grupe je na užasan način progonila ortodoksna crkva, iz čega su nastale mnoge teorije o njihovom odnosu prema Gralu. Na razne načine je dokazivano da je Gral, zapravo, sanduk koji sadrži torinski pokrov, koji su templari čuvali u određenom periodu, i da sveti Gral zapravo može da predstavlja svetu lozu koja potiče direktno od Hrista. Interesovanje se potom usmerilo na kapelu Roslin u Škotskoj, za koju neki veruju da je u njoj smešten pravi Gral, kada su templari pobjegli od progona u Evropi.

Godine 1207. Volfram od Ešenbaha je stvorio „Parsifala“, priču u kojoj Gral postaje kamen, a ne uobičajeni simbol pehara. Njegova verzija priče o Gralu sadrži mnoge uticaje sa Istoka i uključuje mnoge ideje koje nalazimo u alhemiji. To odražava susret kultura do koga je došlo tokom krstaških ratova i ukazuje na mešanje ideja koje se odigralo u pozadini tog verskog rata.

Tokom 18. i 19. veka došlo je do velike obnove interesovanja za srednjovekovni period, pa je potraga za

Gralom iz romansi o Arturu postala veliki izvor inspiracije za nove generacije slikara, pisaca i kompozitora. On se pojavljuje u delima preraphaelita, Viljema Blejka, Tenisona, Obrija Berdslija i postaje osnov „Parsifala“ Ričarda Vagnera.

Fascinacija Gralom je porasla u 20. veku i našla izraz i tumačenje u širokom spektru kulturnih oblika i ideja. Pesnik T. S. Eliot zasniva veliki deo svoje revolucionarne poeme „Pusta zemlja“ na pričama o Gralu, a epski pripovedači poput T. H. Vajta i Tolkina nastavljaju tradiciju usvajanja elemenata starijih tekstova radi stvaranja sopstvenih mitologija. Mitolozi poput Džozefa Kempbela opširno su pisali o toj temi, a ona je postala važan univerzalni simbol za psihologa Karla Junga i njegovu ženu.

U mnogo goroj varijanti, priča o Gralu iz Vagnerovog „Parsifala“ postala je inspiracija za Adolfa Hitlera, a nacistička partija je prisvojila i izvitoperila temu potrage za Gralom. Poznato je da je Hitlerovo interesovanje za okultno i mitologiju uključivalo i fascinaciju drevnim artefaktima. U tom kontekstu se Gral može videti kao jedan mračniji simbol opsesije i manije, baš kao što u svom pozitivnijem aspektu on predstavlja simbol potrage, borbe, isceljenja i obnove.

Pokazalo se da on utiče na filmsko stvaralaštvo, od uzvišenog, kakav je „Ekskalibur“ Džona Burmana, pa do smešnog, u satiri Montija Pajtona „Sveti Gral“. U filmovima Stivena Spilberga i Džordža Lukasa preda-

nje o Gralu se pokazalo i kao implicitni i kao eksplicitni obrazac za pripovedanje, a na početku novog veka, taj ciklus je zatvorio pun krug sa nedavnom trilogijom „Gospodar prstenova“.

Sveti Gral je slika koja moćno i privlačno deluje na savremenu psihu, a nastavak njegove evolucije dokaz je njegove neverovatne simboličke fleksibilnosti. Mi smo došli do uverenja da sveti Gral predstavlja simbol ličnog nastojanja, kolektivnog putovanja i jednog konačnog dostignuća u svim oblastima ljudske delatnosti. To što najpopularniji današnji filmovi na Zapadu sadrže elemente koji sežu daleko u praistoriju možda zvuči iznenađujuće, ali time se potvrđuje ciklična priroda ljudskog postojanja i kulture.

Sveti Gral

Gral se najčešće zamišlja kao pehar koji se koristi u crkvenom obredu. Za prvobitni pehar, koga je iz Svete zemlje doneo Josif iz Arimateje, smatra se da je bio Hristov pehar na poslednjoj večeri u koga je on kasnije sakupio Hristovu krv.

Magična posuda Prehrišćanski izvori

Danas se na sveti Gral gleda kao na specifično hrišćanski simbol. U srednjovekovnim romansama od 12. veka pa nadalje on je opisan kao pehar koji je koristio Hrist na poslednjoj večeri, a posle je u istu tu posudu Josif iz Arimateje sakupio Hristovu krv. U mnogim pričama o hrišćanskom Gralu, prikazano je da on poseduje obnavljajuće, isceljujuće i okrepljujuće osobine, i duhovno i fizički. Može se primetiti da se detalji u pogledu hrišćanskog Grala menjaju u raznim verzijama te priče, o kojima se detaljnije govori u kasnijim poglavljima, ali su ovo osnovne ideje koje se vezuju za njega.

Međutim, ideja svete posude koja se visoko ceni u društvu i vezuje se za obnovu i regeneraciju, može se naći u obilju prehrišćanskih izvora. Zaista se mogu naći paralele između velikog broja različitih kultura, a te ideje i motivi koji se ponavljaju u njima našle su odjeka

u kasnijim verzijama priče o Gralu. Kao što ćemo videti, to su univerzalni elementi predanja o Gralu koji su doprineli održanju njegove privlačnosti i njegovom uspehu kroz istoriju. Oslanjajući se na postojeće narodne priče i predanja, koje su često sadržale drevna verovanja i predstave, pesnici i pisci srednjovekovnog perioda hristijanizovali su Gral.

Da bismo stekli uvid u bogatstvo mitova o Gralu, moramo da pogledamo u daleku prošlost, u kojoj počinju mnogi aspekti njegovog kasnijeg oblika. Tokom perioda poznatog kao neolit, ili novo kameno doba, kultura evropskih ljudi doživljavala je velike promene. Utvrđeni način preživljavanja lovaca-skupljača čije nomadske navike potiču od samih početaka ljudske vrste, ustupao je mesto uređenijem, poljoprivrednom načinu života. Male porodice ili društvene zajednice obrađivale su zemlju i polagano sticale veću kontrolu nad snabdevanjem hranom i sudbinom svog kolektiva. Ta socio-ekonomska revolucija bitno se odrazila na sistem vrednosti i verovanja ljudi tog perioda. Izgleda da je novi način života doneo sopstvene brige i odgovornosti, koje su se izrazile u velikim megalitskim građevinama kao što su Duga mogila iz Zapadnog Keneta i kameni krug Avberi iz Viltšajra u Engleskoj.

Izgleda da je u to vreme rasla opsesija plodnošću i zemlje i samih ljudi. Veliki kamenovi iz Avberija tumače se kao seksualni oblici. Između faličkih kamenova su rasuti kamenovi „sa širokim bedrima“ čiji puniji oblik podseća na ženski. Istovremeno, počinje da se pridaje

značaj, ili se posebno naglašava, obožavanje predaka koje se izražava sahranjivanjem kostiju na lokalitetima kao što je Duga mogila iz Zapadnog Keneta, koji su postali važni centri rituala. U osnovi toga stoji briga za uspeh žetve, plodnost njihovih životinja i njih samih. To je koren simbolike roga izobilja koji je prepun voća ili žita. Smatralo se da su predaci važna karika između živih i sila prirode, koje su mogle da se predstave individualizovanim božanstvima.

Tokom neolitskog perioda postojala je opšta sklonost da se kosti sahranjuju kolektivno, što ukazuje da je moć pripadala grupama ljudi, možda važnim porodicama.

Izgleda da je u tom periodu istorije bio dominantan uticaj Velike Majke Boginje Zemlje, što pokazuju brojne grobnice tog perioda koje imaju oblik materice, kao i to što su lokaliteti poput Kalaniša u Škotskoj smeštani u blizini brda čiji oblik često podseća na figuru boginje koja leži.

Običaj da se važni pojedinci sahranjuju sa vrlo cenjenim predmetima pojavio se tokom bronzanog doba (2200.-700. g. pre Hrista), što ukazuje na to da se moć tada premestila sa grupa ili porodica na pojedince, figure visokog statusa. Predmeti sa kojima se sahranjivalo, poput pehara iz Duge mogile u Zapadnom Kenetu, nađeni u starim grobnicama, ukazuju da je postojalo verovanje u zagrobni život ili život na drugom svetu, gde će preminuli koristiti pehar. Tokom bronzanog doba, bilo je uobičajeno da se pehari stavljaju u grobnice. Oni su ugla-

vnom pravljeni od gline, ponekad od ćilibara, a mnogo ređe od zlata. Jedan nedavni primer je pehar pronađen u Ringlormu u Kentu, u mogili iz bronzanog doba. On datira iz 1700.-1500. pre Hrista i misli se da predstavlja ritualni dar nekom važnom lokalnom vođi. Iskovan je od jednog grumena zlata i predstavlja dokaz da je u to vreme postojala visokorazvijena veština obrade metala. Pehari koji su stavljani pored pokojnika mogli su biti namenjeni za pijenje alkohola u obliku medovine ili piva, a to bi moglo da ukaže na važnost kolektivnih gozbi za ostvarivanje lojalnosti i bliskih veza. Sigurno je da su se pehari smatrali isto tako važnim predmetima kao što su to bila oružja poput mačeva, sekira i bodeža.

Svetske mitologije

Slika kutije ili posude sa svetim ili onostranim konotacijama može se naći u brojnim svetskim mitologijama. Mada se detalji ili kontekst razlikuju, osnovni elementi predanja i simbolike se stalno iznova javljaju. Grčki mitovi sadrže brojne priče koje opisuju upravo takve magijske predmete. Veštica Medeja koja pomaže Jasonu u potrazi za zlatnim runom poseduje kazan ponovnog rođenja, a njegovo dejstvo pokazuje tako što baci u njega jednu isečenu staru ovcu, a izvadi živo jagnje. Značajni elementi te priče koji su paralelni sa predanjem o Gralu jesu teme potrage i magične posude. Poput kasnijih vitezova Grala, i Jason mora da se suoči sa mnogim nedaćama i preprekama da bi postigao svoj cilj.

Platon se poslužio slikom grčkog pehara, posude sa dve drške koja je služila za mešanje vina i vode, kao metaforom za stvaranje univerzuma. Mešavinom raznih elemenata u tom preobražujućem peharu, božanstvo je stvorilo život. Bog Dionis iz svog pehara daje čovečanstvu nadahnuće.

U drugom mitu je Had, bog podzemlja, ponudio Persefoni pehar sa semenkama nara. Nakon što je pojela šest semenki, bila je prisiljena da živi u podzemnom svetu sa Hadom. Ali, njena majka Demetra se nagodila sa Hadom da dopusti Persefoni da se svake godine vraća na zemlju i živi na njoj šest meseci. (Ovo je izvor kasnijih hrišćanskih priča o sporazumu sa đavolom.)

Kada se Persefona posle pola godine vrati na zemlju, koja je ostala pusta od tuge zbog njenog odsustva, zemlja se podmlađuje i ponovo vraća u život. Ova priča pokazuje drevnu zaokupljenost ciklusom godišnjih doba, godišnjim procesom smrti i obnove vegetacije, a međuodnos tih godišnjih doba personifikovan je u obliku bogova i boginja. To je takođe preteča kasnijih priča o Gralu, u kojima zadobijanje tog pehara omogućuje pustoju zemlji da ponovo procveta. Motiv magičnog pehara opet se javlja u jednoj od priča o grčkom junaku Heraklu. U tom primeru, da bi ukrao stoku od Geriona koji živi na ostrvu Eritiji, Herakle od Helija, boga sunca, pozajmljuje džinovski zlatni pehar. Helije je koristio taj pehar za svoje sopstveno večernje putovanje preko okeana, kako bi se vratio na istok. Herakle se može smatrati i tragaocem, a i likom koji predstavlja snagu i plodnost,

Posudu kao simbol duhovnog preobražaja i obnove pronalazimo u mitovima mnogo starijim od priča o Gralu. U grčkom mitu o Medeji, na primer, čarobnica Medeja je dokazala da njen kotao može obnoviti život tako što je u njemu skuvala starog ovna, a iz njega izvadila živo jagnje. Grčki junak Jason, koga je Medeja bila zarobila, takođe je podmlađen na sličan način, pa se u ovom mitu susreću motiv posude i motiv potrage, pošto se Jason nalazio u potrazi za zlatnim runom (Hidrija, Grčka, 5. vek p. n. e.).

u vezi sa životvornim osobinama Sunca. Korišćenje pehara da bi se došlo do stoke u kasnijim mitovima o Gralu se pretvorilo u obilje i bogatstvo.

Jedan važan i rasprostranjen mit o Suncu koji pripada keltskom narodu na Britanskim ostrvima ima slične elemente kao i Helijevo putovanje. Svakog dana, nakon što bi zašlo na zapadu, Sunce bi brodom bilo preneto kroz podzemni svet, spremno da se narednog dana pojavi na istoku. U toj priči se pojavljuju brojne teme o simbolici pehara/broda, koje će kasnije naći odjeka u mitologiji Grala. Magijska posuda ponovnog rođenja i obnove povezana je sa temom putovanja u drugi svet. U legendama o kralju Arturu, nakon njegove smrti, on je prenet brodom na tajanstveno ostrvo Avalon na zapadu. U nekim verzijama te priče, Artur je ostavljen da počiva u pećini i čeka na trenutak kada će ponovo postati kralj Britanije. Detalji se razlikuju, ali slika koja se stalno vraća je ponovno rođenje i Artur koji čeka da opet postane kralj.

U drevnom Egiptu nalazimo sliku magične, životvorne posude koja je povezana sa boginjom Satet. Njeno ime se pojavljuje na natpisima na grobovima koji datiraju iz 2289. do 2255. pre Hrista. Satet je povezana sa godišnjom poplavom reke Nila, periodom koji je poznat pod imenom „akhet“, plavljenje. Obilne kiše u egipatskim planinama između juna i septembra dovode do izlivanja ove reke, koja nosi i vodu i dragoceni plodni mulj. Kaže se da svake godine boginja Izida u „noći suza“ prolije suze koje Satet ulije u svoj ćup i izlije u